

ARCHA

IN MEMORIAM

JAROSLAV DURYCH

2. prosince 1886 – 7. dubna 1962

MNICHOV

7/8 1962

OBSAH

Zmíraje	Ivan Jelinek
Durychovy kulturně-politické úvodníky . .	
V hadí sluji	
Nejen my — nýbrž i oni!	
Jaroslav Durych o estetice proletariátu . .	Jaroslav Dresler
Bloudění	Antonín Kratochvíl
Historie jedné komunistické historické práce .	Jan Mates
Vzpomínka na Eduarda Basse	Václav Láska
„Cenzura v ČSSR?“	Jos. Kufřdach
Dokončené dialogy	Ludvík Bradáč
OKNA (kulturní aktuality, jubilea, glosy)	

BOOKS ABROAD

mezinárodní literární čtvrtletník, vydávaný od roku 1927
The Oklahoma University Press, Norman, Okla, USA.
Řídí: Prof. dr. Robert Vlach. Každé číslo má 120 stran.
Roční předplatné \$ 4.00 Na dva roky \$ 7.00

◆ Doporučujeme! ◆

KAREL ČAPEK: PROČ NEJSEM KOMUNISTOU?

Čs. uprchlický výbor v Německu vydal právě
v edici KAMENNÝ ERB
v druhém vydání nejznámější Čapkův politický esej. Vydání na
křídovém papíře DM 2,50, vydání na leteckém papíře DM 1,50
(příloha Archy)

ARCHA, literární revue československého exilu. Vydává Kulturní sekce
Čs. uprchlického výboru v Německu. Rediguje Dr. phil. Antonín Kratochvíl
s redakčním kruhem. Odpovědný zástupce listu Josef Němeček. Grafická
úprava Jaroslav Dresler. — Adresa: Čs. Flüchtlingskomitee in Deutschland,
München 13, Elisabethstr. 34/III. Tisk: Akademische Buchdruckerei Dr. Petr
Belej in München.

Knižní příloha ARCHY „Sověťisace československých vysokých škol“ je roz-
vržena na dva ročníky a obsáhne asi 500 stran.

Ivan Jelínek. (Londýn)

ZMÍRAJE ...

Na pamět Jaroslava Durycha

Zmíraje žízni, a přece u džbánů
sladké vody a vína.
A ne a ne pít,
ne se osvěžiti, zpít
z prahnutí klamu a mamu.
Zmíraje hladem, sedím u hostiny
Ženicha, Syna,
Kralevice.
Však nejím, běda,
z Jeho chleba
nepije, nejeda
plodů Jeho více:
jsa bez plamene svíce,
oko bez zřítelnice.
Zmíraje smrtí, kříslen Jím
trvám na rubáši a hrobě.
A ne a ne vyskočiti
a rubáš odložiti
odít se Kristem svým.
Jen oko bez zřítelnice,
ta bez plamene svíce.
Zmíraje samotou, tak milován Jím
s Ním nejse. Maje odmítám Ho.
A ne a ne prožeti,
a ne a ne viděti
Pána, druha převěrného.

Durychovy kulturně-politické úvodníky

Dostali jsme do redakce svazek Durychových kulturně-politických a osvětových úvodníků z let 1937 a 1938, většinou publikovaných v OBNOVĚ.

Jsou mezi nimi známé úvodníky z května 1937 „Co je práce“ a „Privilegium práce“ o smyslu, mravním poslání práce a tvůrčí činnosti, dále známý úvodník „Funkce národů“ (8. I. 1939), ve kterém Durych vyjádřil svůj odpor k nacismu; několik úvodníků z let 1938 je pak věnováno otázce smyslu českých dějin, která pronásledovala Jaroslava Durycha až do jeho smrti.

Rada úvodníků jako např. „Nejasnost demokracie“ zůstává aktuální do dneška. V novém ročníku ARCHY budeme postupně některé z těchto úvodníků otiskovat. Durychovy kulturně-politické úvodníky a komentáře otiskované především v AKORDU a OBNOVĚ čekají dosud na kritické zhodnocení a zařazení do synthetického obrazu Durychova díla.

Do dnešního čísla Archy, které je vlastně sborníkem k Durychovu úmrtí, jsme vybrali dva úvodníky z roku 1937; jejich aktuálnost je dnes stejně platná jako byla na prahu druhé světové války.

Dr. A. K.

V HADI SLUŽI

Obnova 26. VI. 1937

Trojím způsobem jest udržována na světě chudoba. Předně tím, že se lidé v chudobě rodí. Za druhé tím, že se lidé chudými stávají anebo chudými zůstávají následkem své přirozenosti ať dobré či špatné. A za třetí tím, že jsou dělání; chudé lidi si dělá společnost, poněvadž potřebuje k svému zisku, aby se stali nebo zůstali chudými. Ti, kteří se v chudobě rodí, nemusí ještě chudými zůstat. Těm, kteří zůstávají chudými následkem přirozenosti dobré, nelze tuto chudobu brát, neboť jest jejich štěstím. Těm, kteří se stávají nebo zůstávají chudými následkem přirozenosti špatné, nepomůže nikdo, ani lékař, ani vychovatel, ani ruka zákona. Zbývají tedy ti, kteří se stávají nebo zůstávají chudými, poněvadž chtějí tak jiní pro svůj zisk. Bez tohoto rozlišení nelze mluvit o chudých, leda s velikou dávkou úmyslů nekalých. Jest totiž dosti lidumilů, kteří by se ve prospěch vraha, drženého ve vězení třeba u protinožců, vzbouřili celý svět, nehnuli by však prstem, aby pomohli tomu, kdo jim umírá hladem před očima. A právě tato společnost, těžící z chudých, řídí politiku světa.

Není tedy rozdílu mezi finančními a živnostenskými piráty a komunisty. Není už třeba dalších důkazů o tom, že není cílem komunismu prospěch chudých a bídých, ani prospěch pracujících, nýbrž že jeho cíl jest úplně jiný. Podnětem komunismu jest toliko msta; nikoliv spravedlnost, nýbrž

msta a to nikoliv msta za leta bídý a ponižení, nýbrž za vědomí vlastní ať vrozené či získané méněcennosti; není to nenávist chudého vůči bohatému, nýbrž nenávist špatných, zkažených či propadlých žáků, mravních trosečníků a úchylných tvorů, kteří nechtějí a pro svou závist už ani nemohou připustit rozdílnost nadání, schopností a zásluh. A tak třeba i takový **univerzitní profesor**, nepoživá-li vážnosti, jaké by si přál, raději se přidá ke komunistům a prohlásí svou rovnost se zločinci a vyvrheli, než by připustil, že někdo má právo se ptát, jak mohl se stát univerzitním profesorem. Komunismus nenávidí práci a nenávidí štěstí, nikoliv proto, že by tato práce a toto štěstí zdržovalo neb ochuzovalo jiné, nýbrž pro pouhou nesnesitelnost představy práce a představy štěstí. A pak také člověk pracující a člověk šťastný už nemyslí na mstu, kdežto jediným obsahem komunismu jest msta. Proto nemůže komunismus nikdy přivolit k tomu, aby lidé pracovali a byli šťastni. A poněvadž i ve státě „nejsocialističtější“ vždy bylo by dosti lidí, kteří se svou povahou vylučují z práce i ze štěstí, vždy najde komunismus dosti přívrženců, ochotných k teroru, a to až do skonání světa.

Nezáleží na rozdílech mezi komunismem a anarchismem; nemají pro nás důležitosti. Všecko to jsou květy buržoasie a kapitalismu. Všichni jsou ubožáci, ať mají v rukou dynamit, anebo zlato. Kapitalista a komunista, to jest jen líc a rub téhož peníze, který jest falešný. Také si velmi dobře rozumějí, třeba si na oko spílají nesnesitelně.

U nás se ovšem udržuje vůči komunistům bázlivá úcta, aby se někdo z nich neurazil. Jest to pochopitelné. Mnoho se změnilo za dvacet let, a ne vždy a všude jen tak, jak se doufalo před dvaceti lety. Mnohé naděje byly zklamány a nic nedráždí tak jako zklamaná naděje. Národ šel. Šel dobře? O tom soudí každý jinak. Zajisté nešel vždy dobře, ale mohl též jít hůře a to mnohem hůře. Záleží na tom, jak si kdo dělá nároky na právo, aby o tom soudil, jaký měl titul a oč se opíral.

Můžeme říci, že nejsme-li spokojeni, nejsme aspoň zklamáni. A tu si musíme uvědomiti, že to můžeme říci jen proto, že byli zklamáni ti, kteří očekávali, že dosáhnou uspokojení, kterého nedosáhli. Ono se doufalo a očekávalo. Ale národ si šel. Ono se národu kázalo a připomínalo to i ono, ale národ si dělal, jak chtěl. Jak by tedy nebyla vítána i nestálá přízeň komunistů, nedbal-li národ toho, čeho dbáti měl. Vždyť v těch komunistech zbývá opravdu už poslední naděje, že snad ještě někdy nějak bude zkaženo to, co si dělá pro sebe a podle svého ten národ, tak málo dbalý vážných hlasů a výstrah.

Snese ze tedy s komunismem kapitalista, a třeba i kanovník, ale nikdy ne člověk chudý, nikdy ne člověk pracující. Komunismus u nás jest pro syny kapitalistů a měšťáků, pro propadlé studenty, pro kavárenské flákače, pro avantgardní spisovatele, pro zlatou mládež a pro stárnoucí i zestárlé vášnosti vyšších hodnostních tříd; jest to jen takový záchod buržoasie; a jest jim tam dobře.

A od těchto lidí čeká se spása. Zajisté pro určité cíle jest všechno dobré. Nutno však nezapomínati, kdo očekává tuto spásu a pro jaký cíl. Nesmí se na to zapomínati. Musí si toho býti vědom každý, kdo žije a miluje

své děti, kdo pracuje, trpí a tvoří, neboť ten, kdo miluje, musí též bránit to, co miluje, a bdít. Přece jen lze poznati, komu záleží na štěstí lidí a komu jest nesnesitelné štěstí lidí toliko z toho důvodu, že na ně padá stín chrámů. Dlouho zajisté ti, kteří nosí dynamit v rukou, nosili jej v srdci.

NEJEN MY — NÝBRŽ I ONI!

Obnova 17. IV. 1937

Kdybychom musili zůstatí národem závislým, pak bychom ovšem bez hlasité odmluvy se musili podrobovatí všemu, co by nám ukládali protektoři. Nesměli bychom mítí vlastního myšlení, vlastního charakteru; nesměli bychom s úplnou volností užívatí ani svých smyslů; musili bychom choditi jednou napravo, jednou nalevo, dle toho, jak by kdo zatáhl za opratě, a obětovatí své síly a svou krev za něco, o čem bychom třeba ani nevěděli. Za to bychom snad tu a tam dostali půjčku, za niž by se však především koupily pro nás nové opratě.

Jsmo-li však, či chceme-li býti národem nezávislým, pak si musíme býti vědomi toho, že máme svobodnou volbu přátel a spojenců a že přátelství a spojení spočívá ve vzájemnosti. Podle zdravého rozumu a zvláště podle rozumu mravního se za přítele a spojence hodí ten, kdo má aspoň přibližně stejný způsob myšlení a mravní praxe. Za nejhnusnější čin se za starých časů považovalo spojení křesťanů proti křesťanům s pohany, Turky, kacíři. Nová doba odložila tuto citlivost; ale vždyť ještě ani zdaleka není konec všech katastrof, kterými nutně musí býti vyváženo to, co bylo napácháno porušováním cti.

Patří se tedy, aby každý národ, který nás chce udržeti v poměru přátelském či spojeneckém, napřed si sám uvědomil, že nezáleží jen na tom, zda se přátelství či spojení s námi hodí jemu, nýbrž i na tom, zda se přátelství či spojení s ním hodí nám. Nehodláme se považovati za žebráky, kterým nezbyvá jiného, než aby se dávali najímati do služeb cizích, ani za domnělé dlužníky, kteří se musí točiti podle příkazu velmocného věřitele. Lépe jest mítí méně přátel, za to však přátele dobré, než mítí jich tolik, až nás to dusí.

Není tedy vždy každé přátelství výhodou nebo ctí a nespočívá vždy výhoda přátelství v tom, že snad je to přátelství s velmocí. Vždyť nejprve i naposledy budeme vždy musiti hájiti svou věc vlastními obětmi a vlastní krví. Mohlo by se pak státi, že by některá velmoc chtěla, abychom vlastními obětmi a vlastní krví hájili věc cizí, do které nám není naprosto nic, ba která nám může býti i nanejvýše odporná.

Patří se tedy, aby každý národ, který nás chce udržeti v poměru přátelském či spojeneckém, napřed si sám uvědomil, kdo že my jsme a jací že jsme. Že jsme národ, který má víru, který též zná poctivost a čest, který stojí o svou svobodu a který žádnému národu není nic dlužen; že odmítáme cizí rady a poručnictví, pokud odporují naší víře, naší svobodě a naší cti. Že jsme ochotni pomoci slabým a nevinným, že se však nelze spoléhati na naši pomoc na příklad ve prospěch těch katalánských družstev, která si svá skladiště a své prodejny zřídila v kaplích kostelů. Chce-li

ve prospěch těchto družstev vykrváceti některá velmoc, nemůžeme jí v tom překážeti prostředky hmotnými, jakýkoliv však její nárok na naše přispění v podobné věci musili bychom považovati za projev neomluvitelné nestoudnosti: po němž by mohl následovati toliko úplný rozchod. Neboť jest lépe míti méně přátel, za to však rozumných a čestných, než přátele bláznivé, byť jakkoliv velmocenské.

Nějsou to pouze velmoci, které mohou posuzovati, jakou cenu má pro ně přátelství naše; jsme to i my, kteří musíme posuzovati, má-li pro nás přátelství s některou velmocí cenu či nikoliv. Titul velmocenský není ještě titulem mravním. Ti, kteří o naše přátelství a spojenectví usilují, musí ukázati, že jsou toho hodni. Musí si této myšlenky pomalu přivykat. Musí se smířiti s tím, že my jsme tu ve středu Evropy nikoliv jako zajatci a vězňové, nýbrž jako svobodní lidé, kterým byl svěřen právě střed Evropy, a že si toho přece už jednou začínáme býti vědomi a že tento střed Evropy opravdu chceme hájiti za každou cenu a to především obětí vlastní, neboť tu nejsme nájemníky, ani chráněnci, nýbrž pány. A až si to všechno uvědomí, pak jako vrchol všeho musí si uvědomiti to, že jsme ochotni umříti v boji pro Boha, nikdy však pro věc bezbožnou a nad to ještě v zájmu cizím.

A jsme tedy ochotni poctivě žíti, bojovati i umříti v boji demokracie proti bezbožné diktatuře; nikdy však v boji bezbožné „demokracie“ cizí, jejímž jediným skutečným cílem už od dob encyklopedistů jest toliko zhabování a rozvalení božích chrámů. Každý národ, byť jakkoliv velmocenský, který by nás chtěl k tomu vésti, poznal by záhy, lze-li nás do nekonečna urážeti beztrpně.

Jest třeba, aby tuto pravdu zvěděli cizinci.

Jaroslav Dresler (Mnichov)

Jaroslav Durych o estetice proletariatu

Zesnulý básník Jaroslav Durych, velký virtuos češtiny, získal své jazykové a umělecké mistrovství mimo jiné právě studiem lidové poezie a svou nepatetickou, nesentimentální, ale i nedemagogickou láskou k chudým, k poníženým, k proletářům. Durych lid neidealizuje, nepodlézá a nenadbíhá mu. Přesto, že komunisté v něm vždycky viděli skoro až dekadentního aristokrata, byla by to jistě dlouhá a zajímavá studie, kdyby bylo možné srovnat všechny po časopisech roztroušené a dnes takřka nedostupné Durychovy příspěvky a konfrontovat jejich názory s lidovými postavami jeho románů, povídek, her a básní. Ukázalo by se patrně, že Durych jako spisovatel, jako lékař i jako člověk byl lidu blíží, než mnozí jeho dnešní samozvaní mluvčí.

Téměř v týchž dnech, kdy Karel Čapek uveřejnil v Peroutkově Přítomnosti svou proslulou úvahu „Proč nejsem komunistou“, uveřejňoval Durych na tři pokračování v časopise „Cesta“ esej „Estetika proletariátu“. Nyní je tato práce zcela zapadlá a zapomenutá, ačkoli je svým významem a svou argumentací Čapkově esejí rovnocenná! Na počest mrtvého básníka chceme si z této studie ocitovat některé její hlavní myšlenky. Mladším bychom chtěli připomenout, že „týdeník pro literaturu, život a umění“, jak zněl podtitul Cesty, vydávané Miroslavem Ruttem, nebyl nikterak časopis „zpátečnický“, nýbrž naopak pokrokově demokratický, tolerantní a liberální. V ročníku 1925 jsou básně Erenburga a Majakovského, povídka Konstantina Fedina, a česká literatura je zastoupena jmény K. J. Beneš, Lev Blatný, Jan Čep, Čapek-Chod, Hejduk, Hora, Jeřábek, Knap, Kalista, Langer, Valenta a mnoha dalšími.

V úvodu svého článku Estetika proletariátu Jaroslav Durych píše:

»Jméno proletariátu bylo nesčetněkrát bráno nadarmo... Ohlédneme-li se po lidech, vidíme a slyšíme, že o proletariátu se mluví na kožených nebo sametových sedadlech, že lidé, kteří o něm mluví a píší, mají fyziognomie spíše salonních lvů a salonních opic, než jakýkoliv lidí, zabývajících se jakoukoliv vážnou prací... Díla těchto lidí musí u proletariátu vzbuzovati hnus: spíše by se mohla líbiti nevzdělaným zbohatlíkům, ale ani ti v nich nemají zálibení, neboť i těm se zdají příliš primitivní.« Skoro podobnými slovy hovořil i Karel Čapek, který dal své další polemice s komunisty název „Proletářské umění“. Jak Čapek tak Durych zde útočí proti skupině Devětsil a proti tak zvaným poetistům a surrealistům. Pojem socialistický realismus ani stalinsko-ždanovské dogma tehdy ještě neexistovaly.

V dalším Durych píše: »Nejlepším argumentem proti doktrínářům puristického komunismu v umění jest lidová píseň. Lidová píseň vzniká leckdes, ve městech, na ulicích, na trhu, v dílnách, v kasárnách, na velko-statcích i v chalupách. Mohou ji tvořit lidé zaopatření i nejchudší. Z některých písní lze slyšet bezstarostné veselí a zdravou sílu lidí zabezpečených, sedláků, řemeslníků. Ale většinu písní národních tvořily a uchovávaly vrstvy chudé a nejchudší. Kdo si přečte písně jako Když jsem plela len, Kudy, kudy cestička, Pod našima okny, Šla Nanyňka do zelí, Včera neděle byla, Zakukala žežulička, uzná, že tyto písně neskládala bohatá selská děvčata z velkých statků, nýbrž dcery nejubožejších chalupnic a podruhyň; a obsah? Tyto autorky nezpívají o touhách kolektivních, nýbrž o své nej-subjektivnější milostné touze. A má snad proletariát odpor proti tomuto cítění? Tu nutno poslechnouti, co si zpívají služky, drhnoucí zem, peroucí prádlo nebo umývající okna; lze říci s jistotou, že vždy budou raději zpívat písně individualistického obsahu, než nové zpěvy, které jim předkládají nebo ještě předloží apoštolové nové krásy z kavárén... Zpěvem internacionály budou uspávati děti nebo se ucházeti o přízeň žen jenom papírové osoby směšných papírových románů a jiných uměleckých děl, která z této teorie vzejdou.« V těchto slovech Jaroslav Durych právě tak jako Karel Čapek v Proletářském umění předznamenal budoucí vývoj svázaného umění.

Jako Karel Čapek, jako F. X. Šalda a jiní se i Jaroslav Durych přiznává, že sám touží po novém, vyšším a niterně pravdivějším umění, a že by mu bylo lhostejné, zda přijde zprava nebo zleva, ze západu nebo z východu. Durych píše: »Bouřlivá a ovšem že i značně barnumská slova o nové kultuře, novém životě, nevzbuzovala mnoho důvěry, byla nám však přece jen novým vzrušením... Mnohem spasitelnější bylo by bývalo i pro nás, kdyby mezi těmito fotelovými revolucionáři se byl vyskytl alespoň jediný duch tvůrčí, alespoň jediný legitimní proletář.

Neboť toužíme po přemožení, toužíme po novém, světlém básníkovi...

A kdyby přišel člověk nový, který by svým příchodem nás zatlačil do ústraní a ukázal svým činem svou pravou duchovní sílu, byli bychom mu vděční; jen babský duch by žálil, duch mužný nikoli. Ale nic takového nejde. Nemáme z toho radost, spíše smutek, a to jediné, co nás v tomto smutku utěšuje, jest právě logická a truchlivá úvaha, že to, co neumějí a nedovedou mladí, musí učiniti staří: že jim tedy musíme sami nalézt ten jejich „proletariát“, ukázat jim jeho duši, srdce, potřeby, touhy, tvář, že je musíme sami zdvihnout na jejich rachitické nožky a učít je dělat krůčky ve světě tajemné proletářské kultury a učiti je lézt na žebříku proletářského umění, držíce pod nimi ochrannou síť, aby, až spadnou, nerozrazili si hřbet k nesmírné škodě budoucích.«

U Durycha to nebyla rétorika ani jenom ironie. A paradoxně u něho nacházíme niterně pravdivější proletářské postavy než u Olbrachta, Majerové, Malířové, Vančury a jiných kacířů komunismu, odklonivších se později od stalinismu. A také jeho posměch nad kavárenským komunismem tehdejších papírových literátů nebyl jen polemickým trikem. Jako vojenský lékař měl Durych k chudině jistě blíže než komunisté z Mánesa nebo z redakce Rudého práva.

Článek Jaroslava Durycha proti komunistům z roku 1925 není ovšem jen kritikou negativní. Sám sobě klade několik postulátů, z nichž nejzávažnější se nám zdají tyto dva: **vrátit slovům čest a původní vznešenost — a milovat lidi.** O tendenci v umění Durych píše: »Není rozumné dávatí témata a určovatí tendenci. Všecka témata jsou přípustná a žádná tendence není absolutně dobrá, každá tendence zkresluje a vyvolává odpor... Boj o nové umění není tedy bojem o ujařmení a zúžení umění, nýbrž o osvobození, rozšíření a povýšení umění, které si dosud netroufalo ze společenské bigoterie hledať krásu tam, kde jest jí nejvíce a kde jest nejživotnější.« Podle Durycha — právě u chudiny. A zase, to není prázdný řečnický obrát: na jiném místě Durych útočí proti přepjatému aristokratismu a přepjatému individualismu.

Následující věty ze závěru Durychova článku jakoby byly určeny pro náš dnešek. Durych píše: »Úžasná jest obludnost návrhů a pokusů o nalezení ukazatele pro kulturní výchovu proletariátu. Vyžehlení a napudrovaní proroci, dobře honorovaní a vyhýčkaní, honí proletariát ke žlabům, do kterých dávají nejhorší padělky a odpadky úpadkové a odpadkové kultury, ze kterých je až příliš cítit buržoasní kuchyně. Dělalí si z proletariátu blázny, zapomínajíce, že proletariát dával světu za všech dob nejlepší lidi a že mu je dá zase a ti pak zúčtují s nynějšími podvodníky. Lidé, kteří

nikdy nedozrají a nedorostou k tomu, aby pochopili, čemu se mohou od proletariátu učit, chtějí sami být jeho učiteli a chtějí ho kaprálovati. **Poměr pravého spisovatele k lidem jest jiný. Chce-li některého člověka vyličiti, musí ho milovati...** Spisovatel jest otcem toho, co tvoří; chce-li z lidí učiniti děti svého díla, musí k nim chovati lásku otcovskou, která jest vážná, obětavá, plna odpuštění a plna naděje.«

O Durychově díle básnickém budou psát jiní. Bylo by pošetilé a dokonce by to byl postup ještě horší, než komunistické rozdělování umění podle politického klíče, kdybychom zde chtěli Durychovi dodatečně poklepávat na rameno za to, jak jim to dal. Stejně nerozumné by bylo, chtít Durycha nějak historicky prověřovat po stránce jeho ideového postoje v různých obdobích jeho života. Polemický článek, který jsme chtěli připomenout, je však významnější a k dokreslení autorovy osobnosti důležitější právě tam, kde se Durych pokouší stanovit svůj úkol, a kde nepolemizuje, nýbrž sám sobě ukládá těžká břemena mluvit pravdu, vracet slovům čest a milovat lidi.

Antonín Kratochvíl

Bloudění

(Poznámky z deníku)

Naposledy jsem ho viděl na pohřbu Jiřího Karáska ze Lvovic. Do studeného větru šeptal žalmy za umírající. A pak kdosi řekl: „Bylo to surové. On doufal, že dostane ke svým osmdesátinám nějaké státní uznání.“

Jiří Karásek, představitel české dekadence, musel těsně před svým jubileem opustit Tyršův dům, v němž bydlel a v němž byla i jeho galerie. Taková byla gratulace Zdeňka Nejedlého k jeho osmdesátinám. Karásek ji nepřežil. A nad jeho hrobem, stála skupinka vyděděných literátů a psanců.

*

Rok 1956 znamenal určité uvolnění na literární frontě — možná i předem plánované z Moskvy v rámci kampaně pro koexistenci. Prodloužené ruce XX. sjezdu KSSS otevřely i zámky tiskového oddělení StB*). Vyšla v novém krásném vydání „Sedmikráska“ s Götzovým doslovem — na pokračování v Lidové demokracii vyšla novela „Bětuška“. V brněnské kulturní revui „Host do domu“ napsal Oleg Sus „Návrat básníka...“

„Sedmikráska svou fakturou a tensí je uměním uzavřeným... a spočívá na něm odlesk hvězd ze souhvězdí Poesie. Čteme je, vzdávající úctu básníkovi a nepodléhající stařině.“

Avšak nedlouho potom napsal Jiří Brabec (23. března 1957) do Literárních novin článek, který nazval „Sedmikráska nebo krátká paměť a krasořečnění“. Oficiální orgán Svazu čs. spisovatelů Brabcovými slovy ostře odsoudil nové vydání „Sedmikrásky“ a napadal všechny, především pak Olega Suse, kteří přijali kladně nové vydání Durychovy kouzelné novely. Nenávist a nemohoucnost se ozývala z každého Brabceva řádku.

„Durych je spisovatel, který ve většině svých děl rozsévá pověry, sráží lidský vzlet. Nejde tu o prostou duši vášnivého katolíka, ale o rafinovaného estéta dráždícího sebe i jiné... Kolportážnost obalená mystikou.

Zapomíná se, že v letech třicátých, současně s úpadkem Durycha umělce, úpadkem podmíněným jeho vztahem k světu, roste žlučovitost a ješitnost občana Durycha k projevům, které nemají u českých umělců téměř obdoby. Čím více se ztrácí schopnost vtisknout svému tematů umělecký tvar, tím více roste nenávist a zášť proti všemu, co je tvořivé a zahleděné do života lidí. A nejde tu snad jen o rozdvojení politika a umělce...

Nastavovaná a nudná paní Anežka Berková, lopotně konstruovaná a banálně papírová Píseň o růži, nemohoucí fanatismus Děť a díla barokního Jezuity Masopust a Služebníci neužiteční, to je závěr Durycha, pendant k jeho projevům. To nelze zapomínat, to je poučení pro dnešek i pro zítřek!... Není třeba, abychom politikařili, zavírali oči před fakty a stavěli dílo, podle mne zcela okrajové, tam, kam nepatřilo a nepatří. Hlavní pokrokový proud naší literatury (prózy) šel zřetelně mimo Durycha. Šel a půjde.“

Tím však neskončil dialog komunistů a mlčícím básníkem. Krátce před tím, než napsal Brabec svůj útok, dala Varšava políček do tváře všem pražským literárním pistolníkům. Polský kulturní list Kierunki (Varšava, 10. února 1957) věnoval Durychovi téměř celé číslo. Vedle rozboru Durychova díla otiskl také povídku z menší Valdštejnské trilogie, která je v Československu zakázána a na kterou útočí i „literární historik“ Literárních novin soudruh Brabec. Kierunki napsaly:

»Nedávno — na konci minulého roku — uplynulo sedmdesát let od narození a čtvrt století umělecké tvůrčí činnosti Jaroslava Durycha, největšího spisovatele soudobého Československa.«

Uplýnulo pár měsíců. Nakladatelství Lidové demokracie v edici Vyšehrad vydalo „Tři dukáty“ — šest próz shrnutých z původních cyklů „Tři dukáty“ a „Tři troničky“; v těchto baladických příbězích tkví celá hloubka Durychova pohledu na sociální skutečnost, „na život chudých této země“.

Komunistická kritika mimo ostravského měsíčníku „Červený květ“ většinou mlčela.

Za několik měsíců po „Třech dukátech“ vyšla v nakl. Lidové demokracie „Kouzelná lampa“ (1958). Tato kniha je souborem symbolických próz tří starších cyklů „Hadí květy“ (1924), „Kouzelná lampa“ (1926) a „Kdybych“ (1929).

Komunistická kritika vydání „Kouzelné lampy“ již ignorovala a katolícké literární kruhy se většinou ve svých recensích odvolávaly na Bedřicha Václavka a na F.X. Šaldu — a jeho vyznání, že „Durychovy prázny — to jsou explose z vnitra věcí, které vybouřil jeho tvořivý zrak z klidu“.

*

Ve dnech 6. a 7. listopadu 1957 se konalo v Praze plenární zasedání ústředního výboru Svazu československých spisovatelů. Programový referát o práci svazového tisku přednesl dr. Jiří Hájek. Ve svém projevu mluvil o nebezpečí eklekticismu v současném stavu kritiky. Na několika místech svého projevu všiml si zběžně otázky Jaroslava Durycha v současné literární problematice. Z poznámek tisku i Hájkova projevu vyplývá, že marxističtí literární teoretikové si s Durychem nevědí rady.

Nechtějí mu prostě odpustit, že zůstal v poúnorovém Československu. A při tom jasně vědí, že ho nemohou vyškrtnout z dějin české kultury.

Když byl před dvěma roky na koexistenční návštěvě v Linci tehdejší tajemník Svazu československých spisovatelů Josef Sekera, zasypali ho rakouští i zahraniční novináři otázkou: Co je s Jaroslavem Durychem? Sekera tehdy upřímně odpověděl: „Durych s námi nejde.“

V roce 1958 začal v ČSR boj proti tzv. revisionismu v literatuře a „Durychovská problematika“ přestala komunistické literární teoretiky zajímat zcela.

*

A nakonec se dostávám k otázce, kterou jsem si sám několikrát položil a kterou nejjasněji formuloval jeden ze spolupracovníků v Hlasu exilu (prosinec 1956).

„Sedmdesáté výročí narození Jaroslava Durycha je především příležitostí ke zpytování vlastního svědomí.“

Co jsme se od Durycha vlastně naučili? Co jsme si v exilu z Durychova díla vydali? Lámeme si často hlavu nad dnešními výkyvy ať naší nebo polské či jihoslovenské poesie. Kdybychom znovu vzali do rukou Durychův soud o proletářském umění, pochopili bychom, že především dnes je žhavý a pravdivý.

My jsme se naučili (s čestnými výjimkami) nanejvýš koketovat nejprve s „národním komunismem“ pak s tzv. revisionismem; a pokoušet se přes hlavy národa o dialog. Ale uvědomuji si na příklad pánové ze Svědectví, s kým chtějí dialog vést?

A přesto básník sám dal nám exulantům velký dar, o kterém snad ani nevěděl. Po vydání ve Vídni vyšel nyní i v Heidelbergu jeho „Friedland“ — Bloudění — dílo, ke kterému chtěl Brabec připsat epitheton nenávislného barokního jezuitství a které nám v exilu klade stále před oči žhavou skutečnost i lásku:

„Šla. Sama neznámá, do bída a zimy, do nejistoty věku, s jistotou v srdci, mezi hady.

Nešťastná země! Cizí země! MOJE POZEHNANÁ VLASTI!“
„Sie ging. Allein, unbekannt; in Elend und Kälte, in die Fährnis des
Zeitalters, in die Unsicherheit, mit Sicherheit im Herzen.
Friedloses Land! Fremdland! Mein benedictes Vaterland!“

(Z „Knihy setkání“)

Durychovo úmrtí (7. 4. 1962) zaznamenala Lidová demokracie (10. 4. 1962) krátkým, v podstatě zbabělým nekrologem Gustava Francla, Literární noviny zprávou dne 14. 4. 1962 a Kostnické jiskry (12. 7. 1962) nepřímou v článku o Nečasově Literárním průvodci. Katolické noviny (pražské i bratislavské) nepřinesly k Durychovu úmrtí ani slovo.

Odpověď na otázku čtenáře

Historie jedné komunistické historické práce

Jde o dílko Jana Kozáka, zaměstnance aparátu komunistické strany Československa, který byl pověřen zpracováním novějších jejích dějin, konkrétně období 1945—1948. Dvě kapitoly z jeho knihy (dodnes neznámého rozsahu) vyšly na podzim 1957 v Praze ve sborníku „Příspěvky k dějinám KSČ“ pod názvem „Možnost revolučního využití parlamentu při přechodu k socialismu a úloha lidových mas“. Dostaly se na západ a vzbudily zde určitý rozruch.

Jak k tomu došlo a proč si tato Kozákova práce zaslouží pozornosti — to je otázka, na níž se snažíme našemu čtenáři J. K. z Braunschweigu dát co nejpřesnější odpověď.

V polovině padesátých let, po Stalinově smrti v roce 1953 došlo v komunistickém světě k určitému uvolnění, které má dnes už svůj ustálený název „tání“¹⁾. Do určité míry roztáli tehdy i čs. komunističtí vůdci. Připomeňme si jen to jejich rozhodnutí, které má vztah k dnešnímu námětu: zpřístupnili jistou část vládních a komunistických archivů z poválečných let a pověřili několik lidí — je jich, pokud je nám známo, sotva třicet — aby je studijně zpracovali.

Jedním z nejzajímavějších plodů tohoto rozhodnutí vedoucích mužů KSČ byl „neperiodický sborník“ (od ledna 1961 periodikum) nazvaný „Příspěvky k dějinám KSČ“, jehož první vydání vyšlo v nákladu 8.500 výtisků na podzim 1957. Vedoucím redaktorem byl Jan Pachta, bývalý přednosta poli-

¹⁾ Podle stejnojmenného Erenburgova románu.

tického archivu presidenta republiky (tj. Klementa Gottwalda), pozdější vedoucí „odboru Klement Gottwald“ na Ústavu dějin KSČ. Nyní šéfredaktor dvouměsíčníku „Příspěvky k dějinám KSČ“. —

„Sborník bude přetiskovat“, oznámil tehdy v roce 1957 úvodní článek, „doposud nepublikované dokumenty k dějinám dělnického hnutí a k dějinám KSČ“; bude „tribunou propagandistů, lektorů a politických pracovníků, jimž (má dávat) odpověď na nejasné otázky“.

A nyní se už dostáváme ke Kozákovi, jehož příspěvek byl otištěn hned v prvním čísle „Příspěvků“ na str. 29 až 64. U titulku (který jsme citovali v úvodu) byla tato poznámka: „Pod tímto názvem otiskujeme dvě kapitoly z práce soudruha Jana Kozáka »O možnosti přechodu k socialismu cestou revolučního využití parlamentu a československá zkušenost«, která byla v dubnu t. r. (1957, pozn. J. M.) diskutována na teoretické konferenci učitelů Vysoké stranické školy.“

Kulturně politický týdeník KSČ, „Tvorba“ č. 52 ze 26. prosince 1957 přinesla „poznámky“ k prvnímu číslu „Příspěvků“ s podtitulkem „užitečná publikace“. Je jistě zajímavé, že jejich autor, kandidát historických věd Zdeněk Bradáč říká o Kozákově článku, že „zasluhuje především pozornosti“.

Proč?

„Ukazuje možnosti a úkoly využívání pozic revolučních sil v parlamentě, vládě i hospodářství pro boj za postupný přechod od demokratických přeměn socialistickým“, říká s. Bradáč.

„Cena Kozákova článku“, pokračuje, „spočívá v tom, že je prvním pokusem objasnit **mezinárodní význam zkušeností z bojů KSČ v letech 1945—1948** (podtrhl Z. B.), přínos tohoto období dějin KSČ mezinárodnímu revolučnímu hnutí.“

Byli jsme tehdy v prosinci 1957, po přečtení Bradáčova posudku prvního čísla „Příspěvků k dějinám KSČ“ přirozeně zvědaví na jejich obsah, na Kozákův článek, na jeho knihu, na ostatní studie.

Museli jsme čekat dva a půl roku.

*

Rozhlasová stanice Svobodná Evropa má v Mnichově tzv. vyhodnocovací („Evaluation“) oddělení, které komunisté (naposled v „Rudém právu“ z 12. 5. t. r.) rádi častují přízvisky jako „semenišť špiónů“, středisko „agentů“ a podobně. Ve skutečnosti se tu studují a vyhodnocují komunistické noviny, časopisy a všechny dosažitelné publikace z ČSR a výsledky této práce se ve formě „Přehledů tisku“ nebo zvláštních studií předávají jednak redaktorům RSE, jednak všem zájemcům z řad těch, kdo studují vývoj za Železnou oponou. Jsou mezi nimi např. spolupracovníci „Archy“ a pravděpodobně i „Nezávislé informační středisko“ v Londýně — skutečnost, o níž je třeba se v popisu historie Kozákovy historické práce zmínit.

Kozákova studie o „možnosti revolučního využití parlamentu“, přesněji řečeno, „Příspěvky k dějinám KSČ č. 1/1957, v nichž byly uveřejněny její dvě

kapitoly — se dostaly za čs. hranice až někdy začátkem roku 1960. Dne 3. května 1960 je datován „Přehled čs. tisku“ vydaný RSE, v jehož úvodu se praví: „(Příspěvky) jsme dostali teprve v minulých týdnech; vzhledem k důležitosti přetiskujeme Kozákův příspěvek v plném znění“. O něco později vydal RSE i jeho anglický překlad.

Tak se tedy Kozákova studie o využití (lip je mluvit o zneužití) parlamentu pro potřeby komunismu dostala — pravda, v omezeném počtu — na západ.

Dalším krokem pro její rozšíření bylo zasedání v britské sněmovně lordů dne 8. listopadu 1960. Na něm bylo podle záznamu, který máme k dispozici, potvrzeno, že Kozákova práce přišla na západ „přeložena a distribuována rozhlasem Svobodná Evropa“. Lord Morrison byl jedním z řečníků; poukázal na její význam, spočívající především v popisu „způsobů komunistické infiltrace do demokratických institucí“.

Nejblíže příštím činem pro vpravdě masovou (na exilové poměry) publikaci Kozákovy studie bylo její vydání nejprve v angličtině,²⁾ pak v řadě dalších jazyků londýnským „Nezávislým informačním střediskem“, které inspirovalo už výše zmíněnou rozpravu britských osobností. — V prvním a několika dalších vydáních je Jan Kozák z neznámého nám důvodu vydáván za poslance čs. Národního shromáždění; v zájmu přesnosti musíme dále poznamenat, že redaktor těchto vydání Josef Josten opomenul jak v anglickém, tak španělském a českém vydání uvést, odkud Kozákovu práci a její anglický překlad získal — totiž z materiálů RSE, jejichž redakční úpravu jen s malými změnami prakticky převzal. Vynikla by tím spolupráce institucí, jejichž pracovníky jsou většinou exulanti — a to je věc, která nám v očích západní veřejnosti může jen prospět.

Rozšíření Kozákovy práce o metodách, jimiž komunisté operovali v našem Národním shromáždění v letech 1945—1948 a chtěli by operovat i jinde na západě — se podujala také — což je nejen zajímavé, ale i velmi důležité — americká sněmovna reprezentantů, a to její Výbor pro neamerickou činnost. Schválil ji k vydání dne 30. prosince 1961 jako zvláštní tisk sněmovny pod hlavním názvem „The New Role of National Legislative Bodies in the Communist Conspiracy“³⁾. Úvodem se říká, že „svobodný svět byl na knihu upozorněn po prvé v roce 1957 při příležitosti londýnské konference Meziparlamentární unie. O tři léta později se dvě kapitoly dostaly do rozhlasu Svobodná Evropa, které je dalo přeložit do angličtiny“.

*

Zaslouží si práce Jana Kozáka opravdu takové pozornosti?

Domníváme se, ba jsme přesvědčeni, že ano. Kozák na základě úředních komunistických dokladů, dlouhá léta nepřístupných, popisuje, jak se

²⁾ „How Parliament Can Play a Revolutionary Part in the Transition to Socialism and the Role of the Popular Masses“, Independent Information Center, London, 16. února 1961; cena \$ 1.00.

³⁾ Zasilá Superintendent of Documents, US Governmental Printing Office, Washington D. C. — Cena 20 US-centů.

v podrobnostech uplatňovala taktika vedení KSČ v poměru k Národnímu shromáždění, k našemu parlamentu. Jak komunisté ve vládě prováděli „tlak shora“, jak se organizováním všelijakých „deputací“ všelijak sehnaných „dělníků“ a „pracujících“ a „rolníků“ a zástupců „masových organizací“ vyvíjel na parlament „tlak zdola“ — a jak kombinací obou „tlaků“ (slušelo by se spíše mluvit, ve většině případů, o vyhrožování než o „tlaku“) postupně se oslabovala pravá role nejvyššího zastupitelského orgánu.

Skutečnost, že se Kozákova práce zásluhou výše zmíněných institucí a osob tak rozšířila, není komunistům milá. Prozrazuje to například (jedovatá) poznámka, již soudruh Milan Hübl doprovodil svůj článek „Květen 1945 a dnešek“ v „Nové myslí“ (ideologický orgán KSČ) č. 5/1962. V odstavci nadepsaném „Tvořivý přístup ke skutečnosti“ tvrdí (na str. 517):

»V počínání komunistů nebylo v letech 1945—1948 nic spikleneckého. Dodatečné pokusy utečeneckých a západních publicistů dodat mu takový smysl jsou někdy přímo groteskní. Nejmarkantnějším dokladem je poprask s článkem J. Kozáka v Příspěvcích k dějinám KSČ o využití parlamentu. Utečenec Jostén, pravicový labourista Morrison, známý „východní expert“ Bruce-Lockhard a jiní vydávají článek normálně uveřejněný v historickém časopise prodávaném na všech novinových stáncích a zasíláném všem předplatitelům doma i v zahraničí, za jakýsi tajný materiál, určený pro tajné školení afrických (!) komunistů, jak provést v těchto zemích po vzoru února 1948 stejný převrat. Tím... prokazují malý smysl pro politické reality a slabomyslný úsudek.«

Máme starou zkušenost, že komunisté, když už nevědí kudy kam, začnou urážet — a to dělá, jak je vidět, i s. Hübl. Nevíme, kde přišel zrovna na to, že se Kozákova práce vydává za tajný materiál pro tajné školení Afričanů: takové školení obstarává přece komunistická Praha na tzv. Univerzitě 17. listopadu docela veřejně. Nevíme taky, jak by chtěl Hübl provést zázrak a prodávat publikaci, která vyšla v nákladu 8.500 výtisků, „na všech novinových stáncích“. Těm se dostává jen „Rudé právo“ (náklad asi 800.000), ale už ne např. „Lidová demokracie“ nebo „Svobodné slovo“ (přvolený náklad něco přes 100.000) — natož „Příspěvky k dějinám KSČ“!

„Groteskní“ není snaha seznámit západní veřejnost s Kozákovou publikací, ale spíše pokus (např. s. Hübla) snížit její význam. Citovali jsme úvodem recenzi jiného soudruha, jakéhosi Bradáče, jenž studii Jana Kozáka přece ocenil především jako „pokus objasnit mezinárodní význam“ činnosti našich komunistů v letech 1945—1948. Podobná hodnocení aktivity KSČ v uvedeném období⁴⁾ se objevují i dnes.⁴⁾ Tvrdí se v nich, že taktika KSČ je poučením zejména pro komunisty z vyspělých „kapitalistických“

⁴⁾ Viz např. studii Jaroslava Šedivého, „Únor 1948 a buržoasní svět“, Příspěvky k dějinám KSČ č. 1/1962.

států s tradicí demokratického parlamentarismu. Mohli bychom o tom snést řadu dokladů.

A zeptejme se ještě: Kde zůstaly ostatní kapitoly Kozákovy práce?

*

Úvodem jsme se zmínili, že postalinské údobí „tání“ obměkčilo do jisté míry i vůdce komunistické strany Československa natolik, že dovolili citovat z pramenů do té doby málo zdůrazňovaných nebo dokonce tajených. Kozákovo dílo je jedním příkladem. Jsou tu však další, které dokládají — mimo jiné — že kdyby se byla ta taktika s parlamentem nepovedla, měli komunisté připravenou jinou cestu k moci.

Dovolte nám na závěr ocitovat, co komunistický právník Jozef Fischer připomněl z projevu Klementa Gottwalda k čs. volbám v květnu 1946 — tedy ještě před pučem⁵⁾:

»I keby sa malo stať, čo je nepravdepodobné, že by sme nedosiahli taký priaznivý výsledok... robotnícka trieda, **naša strana**, pracujúci ľud môže mať vždy v rukách **dostatečné prostriedky, zbrane a spôsob, ako korigovať mechanické hlasovanie.**« (Podtrhl J. M.)

Nezapomeňme: „Co sdělil český komunista Kozák a napověděl slovenský komunista Fischer je příběhem, který pro Českoslovenko vyústil v tragedii komunismu. Je to varování; varování, které svobodný svět našťěstí v hrubých rysech už rozpoznal. Je ovšem třeba, aby je znal do všech podrobností.

Jan Mates (Mnichov)

⁵⁾ Jozef Fischer, „Niektoré otázky vedúcej úlohy KSČ v boji za socialistickú demokraciu v oddobí rokov 1945 až 1960“, Právnické štúdie č. 4/1961.

Nejtrapnější na komunistické propagandě našich dnů je její generalizování: Každý protikomunista je fašistou, kdyby třeba celou válku byl vězněn v koncentračním táboře a zůstává skutečností, že mluvčí této propagandy kolaborovali a nebo se zúčastnili dělení Polska.

(1946)

Univ. prof. dr. Josef Beran, pozdější arcibiskup pražský

Vzpomínka na Eduarda Basse

Při pohledu na jeho fotografii, uveřejněnou v posledním čísle Archy k výročí jeho smrti před patnácti léty, vybavila se mi vzpomínka na tohoto autora „Cirkusu Humberto“, opravdu jednoho z nejkrásnějších děl naší literatury, který nám za války dával kus sebevědomí, kdy bylo tak málo spisů, které by nám, kromě klasiků jako Jirásek, dávaly povzbuzení k překonání tohoto hrozného života pod botou nacistů.

Setkával jsem se s ním občas za těch neblahých dob a bylo to po sobotách dopoledne ve velkoobchodu vínem přítele Goldhammera v Křemencově ulici v době, kdy tento nektar opěvovaný básníky všech časů, abych citoval aspoň Horacia, nebyl vůbec v obchodech k dostání a ve vinárnách se hostům dávala jen čtvrtka a to se musilo přijít hodně brzy, aby se na člověka dostalo, a chtěl-li dvě kalupem utíkat do druhé, poněvadž jejich denní příděl byl malý — do třetí už přišel pozdě. A tak nám žízňivým poskytoval přítel Goldík, jak jsme mu říkali, nějakou tu kapku pro lepší náladu a dal se někdy uprosit nad to nějakou lahvičku k odnesení, budiž mu to v nebi připsáno k dobru.

Scházela se u něho při těch sobotních příležitostech společnost umělecká a literární, členové Národního jako Vydra, primadona Podvalová, redaktoři Bass, Khas, několik diplomatů jako V. Radimský a Zdeněk Němeček, spisovatelé jako Drda, o němž jsem tehdy nevěděl, že je komunista a netušil, že jednou dosáhne tak pochybné proslulosti, kteří při sklence vína, uštěďřovaného mecenášsky přítelem Mus Goldhammerem, hovořili o situaci na poli uměleckém a literárním a ovšem i politickém a vojenském, co kdo slyšel v nějakém cizím rozhlasu, nebo v šeptandě o poměrech mezi tak milovanými protektory.

Jak řečeno, chodil mezi nás též E. Bass, obtloustlý, bodrý a vtipný společník, a já ačkoliv jsem hořel dychtivostí zvědět, kde vzal všechny ty znalosti cirkusáckého života, který tak podrobně líčí v Cirkusu Humberto, nikdy jsem si netroufal se ho zeptat, poněvadž v celé společnosti, jak jsem věděl dříve, nikdo se od něho o tom nic nedozvěděl, nebo mi to nechtěli říci, a tak to nevím dodnes.

Už ke konci války postihla E. Basse nehoda, při níž na stěstí vyšel s rodinou bez úrazu, když totiž američtí letci, kteří měli bombardovat Drážďany si je snad pro neviditelnost spletli s Prahou a pustili bomby pásem od Smíchova, přes Nové Město, na Vinohrady, při čemž byl zasažen i dům v Resslově ulici u nábřeží, kde Bass bydlil, a jeho byt utrpěl značné škody.

Přišel tehdy na schůzku značně otřesen a přirozeně každý z účastníků se mu snažil po tehdy omezených možnostech pomoci nějakým způsobem. Já aspoň trochou mýdla z malé továrny R. Bartoňe, kde jsem byl schován, když mne Němci vyhodili ze služby jako legionáře. Odcházel tehdy po-

těšen účastí mu projevovanou a společně sdílenou nadějí, že bude brzy konec války a my opět svobodni.

A dočkal se s námi všemi. Bylo to zas v sobotu 5. května 1945, kdy jsme se opět sešli, a to již bylo plno zpráv o strhování německých nápisů na úřadech a obchodech, o odzbrojování německých vojáků a sem tam střílení, a když jsme se předčasně rozházeli pod vlivem těchto zpráv, viděl jsem právě na druhé straně ulice vyvěšenou naši pravou vlajku svobodné Republiky. Domů do Dejvic jsem se sice ještě dostal tramvají, ale tam již s obtížemi i přes dvory dvou bloků, protože se tam již značně střílelo, ale to je již jiná historie.

E. Basse jsem pak ještě několikrát viděl, než jsem odejel do Mexika, a tam dočetl, že zemřel. Byl mu aspoň ušetřen život pod novým útlakem, za něhož zas nemá spisovatel možnost tvořit svobodně. Jeho Cirkus Humberto je jistě zas doma ctěn jako za nacistů a Vašků je opět příkladem nezdolné české duše.

Náš fejeton:
.....

«Cenzura v ČSSR?»

Vážený pane redaktore!

VÁŠÍ OTÁZKU DOST DOBRĚ NECHÁPU

Cenzura v Československu samozřejmě „neexistuje“. Ústava 9. května ji nedovolovala. Ústava ČSSR rovněž ne. Místo toho však existuje orgán ministerstva vnitra, zkratkou HSTD, jménem Hlavní správa tiskového dohledu. Ta dbá, aby autor nepoškodil veřejný zájem a nemá práva preventivní cenzury. Ovšem, někdy by se mohlo stát, že autor by mohl veřejný zájem poškodit. Tu HSTD ona nebezpečná místa v textu označí a „doporučí“ autorovi, aby se na ně blíže podíval. Většina autorů je samozřejmě na takové úrovni vyspělosti, že věc zváží a závažná místa rychle odstraní. Dobrovolně. A ráda! Kdo by přece chtěl škodit lidu a společnosti. Tím je při naprostém zachování svobody slova a tisku chráněna věc socialismu.

Samozřejmě, jako každá dobrá a „lidu“ prospěšná věc, tak i HSTD má své nepřátele. Pomlouváče, kteří tvrdí, že jim HSTD něco zakázala: nevěřte jim! Jsou to třídní nepřátelé a jejich historky vymyšlené; ne-li, pak jsou rozhodně netypické. Pravda, jednou se na příklad stalo toto: Na dotaz posluchače, podle čeho se skloňuje „Bukurešť“, odpověděli

v jazykovém koutku, že podle vzoru „kosť“. Totiž chtěli odpovědět. HSTD jim „doporučila“, že to není dobré. Proč? Ale... v třídním nepříteli by totiž toto srovnání dvou na sobě nezávislých symbolů mohlo vzbudit dojem, že v Rumunsku je hlad. Dlouholetým a neustále se opakujícím (revolverovým) odhalováním nedobrých věcí v textu HSTD vybudovala v autorech pavlovovský reflex. Podmíněný reflex, ale naruby. Nevím, znáte-li ten vtip, jak si povídají dva psi ve výzkumném ústavu: — Čoveče, všim si se, jak ty hlídačové maj vybudovanej podmíněnej reflex? No, jak začneme kanět a do týdle zkumavky u držky nám začnou týc sliny, tak v ten samej moment se vobjeví hlídač se žrádlem? Opravdu. Stane-li se vám několi-krát, že jste přistižen při nekalé myšlence a HSTD vás svým doporučovacím pravítečkem klepne přes duševní prstíky, přistě se klepnete sám a raději velmi rychle přemýšlíte o něčem budovatelštějším. — Tato úvaha není vůbec vymyšlena a pro zajímavost uvedu teorii, kterou si vybudovali domácí intelektuálové. Ta říká, že „každej člověk má vlastně tadydle u hlavy, přibližně tam, co je ucho, svého malého, soukromého estébáčka. A ten za vás dává bacha, vidí do vás a už předem varuje: — Todle je volovina, to neříkej; todle je ještě horší, na to vůbec nemyslí; todle, promarxe nepiš!!“ Namítnete: — Přeháníš, protože jak bys chtěl vysvětlit fakt, že se doma vydávají dobré knihy, hraje se občas znamenité divadlo, místy se točí průměrné filmy? Čím to? Inu: vím, že každé přirovnání, kulhá, ale představte si pro zajímavost, že skutečnost je Staska (Lotto). A vašim úkolem je uhadnout šest číverčků — jenže ne ze čtyřcetidevítí, nýbrž (a to je to nejhorší) z několika desítek tisíc možných. Prostě ke všemu je nutno obrovské náhody a štěstí, po případě známých funkcionářů, kteří vědí, která čísla budou příští neděli tažena. Protože Staska, stejně jako ostatní věci v socialismu, není ponechána živelnosti a je plánována. V tom je ten vtip. Uvedu jeden pars pro všechna tota. Jednomu mému příteli napadla myšlenka, která by mohla ohrozit zájmy socialismu, ale film byl přesto natočen. Stalo se ta takto:

Jednoho večera byl osobní estébáček přítelův nesmírně unaven. Měl za sebou dlouhatánský flám, na kterém přítele doprovázel a úsilovně dával bacha, aby přítel nevyprávěl vtipy. A když už, tak pouze oplzlé. Touto prací se tak vyčerpal, že usnul. Dost tvrdě. Tak se stalo, že myšlenka byla napsaná. A přítel, místo aby ji hned roztrhal a spálil v kamnech a nejbližším vlakem jel do Pardubic a cestou pomalu pouštěl popílek s plošiny posledního vozu, přítel-hlupák místo toho zanesl napsaná slova „jim“. Dramaturgii. Kdyby byl vedoucí dramaturg tvůrčí skupiny dobrým kamarádem mého přítele, věc by mu rozmluvil, námět vstřelil do drtičky a zapjal motor a řekl: — Hele... já nic neslyšel, nic nevím, Ale ne. To proto, že se těsně před tím stala neuvěřitelná věc: Vedoucí dramaturg den před tím svého estébáčka zabil. Mluvil totiž po několik hodin s jedním bývalým španělkem, bývalým náhradníkem ÚV, později zatčeným a mučeným a ještě později (1955) propuštěným s docela slušnou penzí. Vypravování tohoto španěláka učinilo na dramaturga takový mocný dojem, že svého hlídače na místě zabil, přečetl si znovu Lenina „Stát a revoluce“ a umínil si pevně, že se stane statečným činovníkem socialismu. A že hrůzy

období kultu osobnosti se nesmějí opakovat a že pravda musí jít dále. Můj přítel ho zastihl v této situaci a dramaturg pustil věc dále. A navíc zapůsobil svým vlivem na podřízené dramaturgy (těžká práce, co?) a vysvětlil jim, že „scénář je odvážný a tak nák politicky potřebný“. A že by měl jít do výroby. V tom případě chodí scénář před IUR — Ideovou uměleckou radu. A tam ho obvykle zakáží. Obvykle. Ne tak se stalo mému příteli. Nastala totiž tato neuvěřitelně náhodná a šťastná, nebo též nešťastná konstelace: Jedním z členů Rady byl osobní přítel scénáristy. A byl přítomen. Číslo jedna. Dále, pro secundo, jeho osobní nepřítel, hudební skladatel Fhyxi (tento pseudonym jsem zvolil proto, abych nemusel plným jménem jmenovat A. Sommera), byl nemocen. Drittens: další členkou poroty byla stará komunistická spisovatelka, která za útlaču kapitalismu strašně trpěla a náš scénárista se jí tolik líbí pro svou, soudruzi, odvalu a tu krásu toho slova, že? a kromě toho má tak čisté modré oči. Tessara: uznávaný filmový režisér, který už za Protektorátu točil překvapivě progresivní filmy a v lidovém zřízení se zapojil a vždy oddaně sloužil věci lidu. Zvlášť jeho poslední film „Žižka, Holý, mír!“ se velmi líbil masám. A ten chytřín ví, že scénárista byl v úzkém osobním styku se zesnulým dělnickým prezidentem, zvlášť v posledním období a ještě neví, že za půl roku bude ze Zápotockého polozrádce. A také ví, že ministr státních obran Barák, mu vydal po jedné rozmluvě výjezdní povolení do Francie. A hlavně: předseda komise, A. M. Brousil je též rektorem AMU. Scenárista, ještě co student, navštěvoval jeho semináře a Brousil se v něm trochu vidí co v žáku. A všichni četli poslední Chruščovovu řeč proti Stalinovi. Ostatní schvalovatelé podlehnu.

Estébáčkové přítomných se této masovosti zaleknou a sami doporučí svým chráněncům: — Přijmout! Co když zítra, že...? Tak se stalo, že scénář byl schválen. A dán do výroby; to znamená — byl natočen. HSTD film shlédla a spoléhajíc se na vybudovaný podmíněný reflex autora i schvalovatelů, certifikát podepsala. Ale aby nevypadala, že je úplně k ničemu, doporučila se blíže podívat na obraz 27., dialog Karel: — Až bude samoobsluha v bankách, tomu já budu říkat komunismus... a na obraz ext., 34., kde je záběr pohoří, za nímž je továrna na postroje pro vojenské koně. Autoři (ochotné a rádi, že se nejedná o nic horšího), scény vystříhnu a schválně se masová výroba kopií. Distribuce je filmem nadšena a tvrdí, že to bude kasa, přestože je to politický. Vedoucí kin po zkušeném promítnutí mají radost, že splní plán návštěvnosti. Pak se film předvede ústřednímu výboru KSČ, jemuž se velmi líbí. „Pro svou mladost a svěžest“... jak stojí v protokolu. (Kopecký se obrací ke Štollovi: — Vidíš, Ládo, to je pěkný film, víš, dyť my nejsme krucinál moralisti. Ten režisér... no... to je fuk, ten ti nám udělal už jednou radost, víš, tou „Sklárnou“. Nebo jakže se to měnovalo? Jo, máš recht, „Tejden v tichu“. Celýmu ÚV, víš... jo, počkej, Slánskému se nelíbil, vidíš, Ládo, Slánskému ne, Slánskému ne...) Pak šel film mého přítele, jak k poslední instanci, před pras. Novotného. A byl zakázán. Z kopií se vyrobil jakostní krém na boty, výrobní skupina byla rozpuštěna. Režisér dostal roční důstanc a šel do Vesnického divadla. Hostovat. Přítel scénárista se po delší době uchýlil

jako lektor ve výrobě loutkových a dětských filmů v Čs. televizi. A všeobecně se čeká, až soudruh prezident umře. Anebo až bude umřen. Nejvíce čekají vedoucí kin. Zatím hrají sovětský film „Ljusja, Ljusja, ja vľubľusja“. V českém překladu: „Setkání v dešti“. Věc se roznese a důkladně přetřásá v couloirech (vysl. kuloarech). Ostatním kolegům začnou sliny kapat ještě víc, objeví-li se ve vratech muž se žrádlem... promiňte. Chtěl jsem říci, že jejich soukromí estébáckové ještě více zoztražití a zebdělí. Jak já vidět, leninské mlýny melou pomalu, ale jistě. Zločin na společnosti nezůstane nepotrestán. Spravedlnosti neujdete.

Právě jsem si vzpomněl na jeden středověký verš z „Mistra Holešovského“:

— Pověz, Mistře, um můj nedostačí:
cože slova „JVSTITIA“ značí?
— Spravedlnost. Někdy sice
takto zvána bývá šibenice.
Toho ale nesmíš dbát,
JVSTITIA udržuje stát.

Kolegu Pastorka napadla kdysi skvělá idea na veselohru. Pastorka napadaly zásadně jenom veselohry, ale většinou to bylo takové zboží, že jsme Pastorkovi říkali „obchodník smíchem“. Tentokrát to však byla věc, která by potěšila samotného Zavattiniho: Jan a Marie jsou zaměstnanci jednotkového domu; chodí spolu a společně šetří. Až budou mít dost našetřeno, vezmou se. Jan odevzdal do sběru starý papír, asi dvě kila a staré sklo. Za tyto sběrné suroviny dostal tři losy sběrové soutěže. No a na jeden z losů vyhrál auto, tehdy funglnáglnovou Felicii. Tedy jakýsi zázrak. Vedoucí oddělení si okamžitě Jana pozval a vysvětlil mu, že je volovina, jestli si už dávno netykají a upozorní ho, že kdyby se náhodou dostal do finančních nesnází, že by auto koupil. Ale Jan ani slyšet. Ale abych neunavoval: přebírka, autoškola pro dva, pokuty, garáže, úplatky, olej, benzin (za pět korun litr), pojištění, zkratka a dobře, mladí lidé zjistí, že na auto nestačí, že se zadlužili a že musí vůz prodat. Tak dojde na slova vedoucího oddělení. Jan mu vůz prodá. Zaplatí dluhy, které vozem nadělal a zbude mu něco přes dvě stovky. A teď vemte na pomoc logiku: scénář, jakožto nepřátelský lidu se komisfím nelíbí a byl zamítnut. Ale chyba lávky. Líbil se, velmi líbil. Pouze s malým přípodotkem: Auto je radostí našeho dnešního pracujícího člověka a musí tedy Janovi a Marii zůstat. A film byl natočen. V barvách. Končil takto: Jan a Marie jsou u konce finančních sil, dluhy až po uši, rozhodují se, že auto prodají — stíh — ze Staroměstské radnice vychází náš pár a autem jede na svatební cestu. Vyskytli se pomlouvači, jimž prý se lépe líbil stometrový snímek „Dostaveníčko u mlýnice“, natočený v roce 1898.

Jeden režisér se delší dobu zabýval námětem. A ani námět to nebyl. Bylo to méně, než nápad. Znali jsme se dobře. Proto se mi s tím svěřil. Řekl mi, že to, co ho už delší dobu pronásleduje a straší, by točil okamžitě. (Řekl doslova: — To bych točil, až bych křičel.) A chtěl, abych mu to napsal. Když jsem chtěl, aby mi látku vypravoval, řekl, že žádnou látku nemá. Ví jenom, že se to musí odehrávat v Československu, teď, a že se

to má jmenovat „Strach“. A tak jsme ten scénář nenapsali. On natočil sinemaskop o stavbě přehrady a já dostal smlouvu na film o chmelových brigádách. Ale jinak, braši — jak by řekl Zoščenko — jinak cenzura neexistuje. Není jí totiž potřeba. Umíte-li anglicky, pak mají Angličané velice trefné přísloví: — Privykněš — „žít“ budeš. Ně privykněš — zdochněš.

S úctou Jos. Káfrdach (t. č. mimo dosah StB.)

*

P. S. Jména v textu jsem úmyslně nechal v původním znění, abych zmátl StB. Pokud by vám tato jména někoho připomínala, upozorňuji, že nejde o podobnost čistě náhodnou a bylo to mým úmyslem.

Z novinek „Sklizně svobodné tvorby“

DOKONČENÉ DIALOGY

KNIHA SETKÁNÍ Antonína Kratochvila (Sklizeň svob. tvorby, sv. 39, Lund 1962) patří spíše do oblasti umělecké prózy než k pracím úzce dokumentárním a politickým. Autor v úvodu říká: „V našem životě jsou momenty, kdy v diaspoře času a za jiné konstelace souhvězdí osudu dokončujeme dialogy, které jsme doma započali a v exilu docela jinak chápeme... Medailon je literární útvar, který nežádá rozbor celého díla — je pro mě pouze setkáním, setkáním třeba s jedinou knihou a nebo jen s jedinou myšlenkou...“ (str. 5). I když se tedy může zdát, že autor si položil za cíl postihnout pouze jen jednotlivé tvůrčí období nebo pouze fakta, zachytil v některých medailonech KNIHY SETKÁNÍ celou tvůrčí atmosféru, mnohou výraznou kapitolu našich republikánských kulturních dějin. V modernosti analýz až ke kritikám a syntetickým pohledům nejnovějších pramenů domácích i exilových (Pekař, Schulz, Novák), vidím jedinečnost Knihy setkání, tato aktualizace je progresivností Kratochvilova díla, které přes velkou řadu citátů neopakuje jen napsané věci, nýbrž ukazuje, že i kulturní a osvětové bádání v exilu má trvale co říci k současné problematice našeho kulturního vývoje. Nepamatuji se z poslední doby na knihu, která by stavěla proti sobě výsledky literárního rozprav v exilu i doma a tvořila z nich syntezu. Tímto pohledem, který je protiváhou komunistickým propagandistickým publikacím, přejde Kratochvilova kniha z pole exilového na pole řekněme celkového hodnocení našeho písemnictví. Tuto myšlenku bych shrnul do konstatování: Kratochvil navázal úmyslně na tradici přerванou komunistickým pučem a v oblasti literatury ukazuje jak demokratické tendence a svobodná tvorba české literární fronty pokračuje po roce 1948 v exilu (Papiniho vliv a překlady doma před pučem

a jejich pokračování v exilu — zde ovšem zapomněl Kratochvil na Papiniho vliv na Jiřího Ortena —, diskuse o Pekařovi, Halasova závět atd.). Čas vykáže každému v historii jeho pravé místo a komunistické boje proti Josefu Pekařovi, Arnu Novákovi a Josefu Šustovi dotvrzují jen tuto starou pravdu. Kniha je proto cenná nejen pro literární historiky, ale především pro kulturní a eminentně politické historiky; nejen svým thematem, ale autorovým stanoviskem, které je shodné s vědeckou analýzou republikánských problémů.

Blízké jsou mi především dva medailony o republikánských vědcích, kteří stáli v době největšího kulturního a politického rozmachu Masarykovy republiky v čele našich universit jako rektori Josef Pekař a Arne Novák. Ideová bohatost a tvůrčí jednota těchto vědců nebyla jen ve vnějším spojení s republikánskou stranou, nýbrž v jejich kategorickém imperativu, který rozmetával naivitu a nevědeckost marxistického socialismu. Autor správně zdůrazňuje na citátech publikace Socialistické akademie, jak komunisté jsou bezbranní právě tímto bodě Pekařovy a Novákovy koncepce a jak svou nemohoucnost zakrývají nenávistí usměrněnou rekvizitami marxistické výzbroje. Kratochvil cituje Buriankův pamflet proti Arne Novákovi, ve kterém se říká: „Novákův poměr k Pekařovi jde dál než jen k shodnému politickému reakčnímu názoru“, snaží se, vytvořit z Pekaře „silného muže“, který by eventální presidentskou volbou vedl důslednou státnickou protimarxistickou koncepci. Zatím co komunistická střední a mladší generace doma musí z příkazu strany se věnovat boji proti stále žhavé a živé republikánské koncepci, v exilu pokračuje jen zvolna v domýšlení našich demokratických tradic. Typickou ukázkou boje komunistické generace, o které jsem se právě zmínil, je obsáhlá studie Jaroslava Césara a Bohumila Černého „O ideologii československého agrarismu“, která vyšla v čísle 2 1959 v Československém časopise historickém (Orgán akademie věd), při útocích na republikánský tisk se nejednou objevuje útok nejen na Pekaře, Šustu a Nováka, nýbrž i na Šaldu, Ruženu Svobodovou a J. Hilberta.

Kniha setkání pro mladou exilovou generaci bude zdrojem poznání neboť je konečně psána mladým autorem, který cítí kulturní problematiku naší mladé generace v exilu a pro nás starší je zdrojem vzpomínek a konečně i dokreslením obrazu z nejkrásnějších kapitol z našich moderních kulturních dějin, které jsme kdysi prožívali a jejichž dědictví jsme si do nesli do našeho zahraničního boje za osvobození a integrální demokracii.

Ludvík Bradáč (Videňské Nové Město)

Nepíšeme literaturu emigrantskou, ale národní-ruskou, ta, kterou tisknou nyní sověti je bolševická nikoli ruská.

Ivan Bunin

List z moderní kroniky

Za nejzajímavější exilovou politickou knihu, kterou jsem v posledních letech četl, považuji práci dr. Ladislava Feierabenda „Ve vládách druhé republiky“, která vyšla nákladem „Universum Press“ v Novém Yorku, stran 208.

Bylo třeba již dosti dlouho určitě věci říci nahlas a hezky jasně o politickém a kulturním životě druhé republiky a o státnických osobnostech, které nesly daleko více odpovědnosti nežli politici předešlých let a kteří měli předešlými lety zkomplikovanou situaci. Zde je třeba zdůraznit Feierabendův realistický pohled na státnické dílo Rudolfa Berana, generála Eliáše a ostatní politiky a ministry vlád druhé republiky.

Feierabendova analýza historických událostí od září 1938 do března 1939 vyniká objektivitou (pokud se ovšem v memoirech o objektivitě dá mluvit) a snahou zachytit charakteristické rysy naší státnosti před vypuknutím druhé světové války a před okupací našich zemí.

Feierabendova kniha je hodnotnou protiváhou komunistických publikací o tomto období a domnívám se, že žádný historik se bez ní dobře neobejde. Sympaticky na mě také zapůsobilo objektivní vykreslení postav Karla Schwarzenberka, Rudolfa Černína, Zdeňka Radslava a Františka Kinského a Jana Lobkovice).

Kdybych měl navrhnout exilového spisovatele na Říjnové uznání, které každoročně uděluje Křesťanská aka-

demie a Kulturní rada, navrhl bych na letošní rok dr. Ladislava Feierabenda. J. N.

„Na co se nezapomíná“ je název práce Květoslava Svobody o koncentracích a metodách komunistické politické policie v Titově Jugoslávii. Autor odejel studovat do Jugoslávie na námořní akademii a skončil jako politický vězeň č. 3652. Doporučoval bych, aby si tuto knihu poctivě přečetli všichni z našich řad, kteří koketují s titoismem a národním komunismem atd. — Květoslav Svoboda aniž sám si toho snad byl vědom, ukázal opět na konkrétních případech, že komunismus je stejný ať je dirigován z Moskvy, Varšavy, nebo Bělehradu. Škoda, že si autor nedal knížku před vydáním jazykově zkorigovat. Knihu si možno objednat ve vydavatelství „Universum Press“ v New Yorku. jn

*

**Nedožitě osmdesátiny
prof. dr. Josefa Kratochvila
(* 1882 — † 1940)**

Všestranná myslitelská a pedagogická činnost prof. dr. Josefa Kratochvila se podílela na utváření moderního českého filosofického myšlení. Jeho vědecká a výchovatelská činnost jeví užasnou sílu tvůrčího elánu, jak ukazuje zejména jeho základní předsevezetí, totiž snaha napsat dějiny světové filosofie. Svou myšlenku uskutečnil ve čtyřdílném spise „Meditace věků“, kde s obdivuhodnou jasností narysoval nejpodstatnější problémy filosofického vývoje od doby staročínské až po

novověk, přičemž podrobnému rozpracování jednotlivých otázek věnoval další svá díla a studie jako „Filosofie středního věku“, „Věda a víra ve filosofii středního věku“, kde se obrátil přímo k thomistické scholastice. Jakkoli hlavní vědecké těžiště Kratochvilovy činnosti je třeba spatřovati vedle celkového syntetického obrazu, především v těchto dílech, nelze nikterak opomenouti ani jeho živý zájem o novověkou a moderní filosofickou spekulaci a jeho pronikavé postřehy v řešení různých speciálních otázek z oboru psychologie, noetiky, pedagogiky, estetiky a logiky, jak svědčí celá řada jeho prací, často publikovaných v zahraničních sbornících. Rovněž „Filosofický slovník“, který sestavil (za jeho života dosáhl 8 vydání), je důležitým článkem jeho velkého díla, prochnutého křesťanským pohledem na skutečnost světa a života a proto naplněného hlubokou a upřímnou láskou k pravdě. — Kratochvilova výročí dala podnět ke studii Jaroslava Dreslera v římském periodickém sborníku STUDIE (č. 8/1962) a drobné redakční vzpomínce v kulturním měsíčníku Nový život.

Očekávání, že po XXII. sjezdu KSSS, bude Lev Trocký rehabilitován se nesplnilo, knihy Trockého (i ty proti Stalinovi) jsou v SSSR i v satelitních státech na indexu. Na tiskové konferenci krátce před vypuknutím druhé světové války dostal představitel ruské exilové literatury Dimitrij Merežkovskij otázku od pařížských novinářů, zda počítá dílo Trockého do exilové literatury. Merežkovskij odpověděl, že Svazy exilových spisovatelů nikoho z literatury nevylučují, že tahla nedemo-

kratická metoda je vlastní jen Sovětům, že však na Západě mají právo vyjádřit svůj nesouhlas s dílem i lidským profilem nešťastného revolucionáře, byť by žil nyní v exilu. Zůstává Trockého dílo proto součástí exilové literatury — Trocký sám jednu svou knihu nazval **Deník z exilu**. Nedávno vyšla v německém překladu v nakladatelství Kiepenhauer a Witsch v Kolíně. Tato kniha zachycuje Trockého myšlenky z doby jeho exilu ve Francii a Norsku. Dále je v knize i Trockého testament, napsaný krátce před jeho zavražděním sovětským agentem v Mexiku 1940. Rukopisy se nalézají v Trockého archivu Harvardské university v USA. jn

Český vědec prohlášen čestným doktorem mnichovské university

Ve čtvrtek dne 6. července zazněla v aule starobylé Ludviko-Maximilianovy university v Mnichově čeština při promoci prof. dr. Františka Krále na doktora veterinární medicíny „gradum honoris causa“.

Prof. Král, který oslavil letos v srpnu sedmdesátiny, se narodil v Albrechticích, v letech 1932—34 byl rektorem na Vysoké škole veterinární v Brně. Po komunistickém puči v roce 1948 odešel prof. Král do exilu a přijal místo ředitele na kožní zvěrolékařské klinice filadelfské university, jedné z nejstarších a největších universit v USA. (Státní pennsylvanská universita má 17 fakult.) Kožní veterinární kliniku, jedinou toho druhu na světě, prof. Král vybudoval a dal jí pevný vědecký progresivní základ.

Při promoci hovořil prof. Král o problému epidemičnosti kožních chorob zvířat a o nebezpečí přenosnosti těchto chorob na lidský orga-

nismus. Jeho projev v mnohých závěrech revoluční a objevný byl odměněn dlouhotrvajícím potleskem mezinárodních vědeckých kruhů, které se sjely k promoci profesora Krále. Jakkoli je biologie věda, která musí vycházet z realistických pozic, celá přednáška byla nesena náboženskou jistotou, které dal prof. Král výraz závěrečnými slovy.

Prof. dr. Ullrich, nový děkan veterinární fakulty v Mnichově, je bývalým žákem a pozdějším prvním asistentem prof. Krále na brněnském učilišti; v českém projevu děkoval děkan Ullrich prof. Královi za progresivní metody vědecké práce a výzkumu, které se naučil jako jeho asistent a později je mohl propracovat a realizovat na universitě v Mnichově.

Světová vědecká pocta, která byla českému katolickému vědci udělena, není jen poctou americké vědě, nýbrž je i poctou všem vědcům, kteří ve ztížených podmínkách exilu dokončují a realizují vědecké objevy a průzkumy, které ve vlasti započali a které komunistickým pučem a autorisováním jediného materialistického systému byly přervány.

Vědecký obor prof. Krále je dermatologie; v roce 1938 vydal první českou dermatologii a v doplněném vydání vyšla tato kniha v roce 1953 v USA jako první americká dermatologie vůbec. Za svého působení v USA vydal prof. Král 36 vědeckých prací a loňského roku mu byla udělena Světová cena „veterinář roku 1961“, mezinárodním kongresem. Prof. Král byl již po druhé prohlášen čestným doktorem; první doktorát honoris causa byl mu udělen roku 1938 v Sofii za účasti cara Borise.

Třetí REQUIEM Rafaela Kubelíka

Světová hudební kritika se sjela letos na hudební festival do švýcarského Lucernu, aby vyslechla skladbu Rafaela Kubelíka „Requiem pro memoria uxoris“. Toto dílo bylo inspirováno úmrtím Kubelíkovy ženy houslové virtuosky Laly Bertlové. Hudební kritici přijali nové Kubelíkovo Requiem příznivě a ocenili především jeho přesvědčivost a potencionálně čisté zpracování. Requiem pro memoria uxoris je třetím requiem Kubelíkovým — první zkomponoval v roce 1940 pod dojmem úmrtí svého otce, houslového virtuosa Jana Kubelíka (Requiem pro memoria patris). Druhé requiem zkomponoval Kubelík v roce 1948, když opustil zotročenou vlast; pod dojmem diktatury proletariátu a pod dojmem uvržení československých vlastenců a mnohých umělců a vědců do hrozného mlčení komunistického žaláře komponoval requiem, které patří k významným dílům moderní světové hudby. Kubelíkova requiem nesou pečeť osobního prožitku. Sám říká o svém skladatelství: „Komponuji vlastně pro sebe, je to pro mne záležitost, řekl bych interní a mám to štěstí, že se nemusím živit komposicí. Komponuji stále, nejsem sváteční komponista. Musím psát, protože mám prostě potřebu psát. Píši denně, zda je to dobré, to se uvidí za pár roků. Poctivě komponuji a dělám svou povinnost vůči nadání, které pocituji...“

Jos. Holman

U příležitosti šedesátin spisovatele Jana ČEPA vydal Čs. uprchlický výbor v Německu (München, Elisabethstr. 34/III) v edici ARCHY v novém vydání Kratochvilův esej „Modlitba domova v díle Jana Čepa“.

ČESKÉ A SLOVENSKÉ GRAMOFONOVÉ DESKY

Doplňte svou diskotéku klasickými díly českých skladatelů
Janáčka, Dvořáka, Smetany, Suka a Fibicha,
nahranými předními symfonickými orchestry.
Dále máme v bohatém výběru gramofonové desky
s českými a slovenskými lidovými písněmi.

Z knižních novinek upozorňujeme na

Průvodce Prahou DM 8,80

a **Školní zeměpisný atlas Československa DM 10,60.**

Dále vedeme veškerou československou exilovou literaturu
a exilovou literaturu ostatních slovanských národností.

Na požádání pošleme Vám katalogy knižních novinek
a novinek gramofonového průmyslu.

VÝVOZ A DOVOZ KNIH

KUBON & SAGNER

Majitel Otto Sagner

KNIHKUPECTVÍ MUNCHEN 13, HESS-STRASSE 39

Opora Vašeho zdraví!

Již od roku 1913 je známa ALPA-Francovka z Brna-Králova Pole jako vynikající prostředek, který nesmí chybět v žádné domácnosti. ALPA-Francovka ovládá všude kvalitou trh.

Jako dříve tak i nyní: **Vaši Francovku jen v láhvích se světle-tmavomodrou nálepkou a hvězdičkou nad A.** Nezapomeňte si při nákupu všimnout těchto znamení, která již doma od roku 1932 byla zárukou ALPY.

Uvědomte si, že ALPU nelze ničím nahradit! ALPA-Francovka je proto stále tak oblíbená, že přináší vždy osvěžení a úlevu.

Vzorek zdarma obdržíte v odborním obchodě nebo přímo od závodu:

ALPE-CHEMA, Blümel & Co., CHAM/Bayern